

intercine TONEEL

Rivaliteit & liefde tussen twee machtige vrouwen

In het historische vorstinnendrama *Maria Stuart* staan de twee gezichtsbepalende actrices van Toneelgroep Amsterdam, Halina Reijn en Chris Nietvelt, eindelijk tegenover elkaar.

Een voorstelling over vrouwen en macht in het patriarchaat.
'Vierhonderd jaar later is er niets veranderd.' DOOR MAARTJE DEN BREEJEN

Halina Reijn is vol adrenaline omdat ze straks moet repeteren. Chris Nietvelt komt na haar de studio van de Stadsschouwburg binnen met haar dochter Pien; zij heeft een dag vrij. Toen Reijn 13 jaar oud was, nam haar moeder haar mee naar een uitvoering van *Lulu*, de klassieker van Frank Wedekind. Ze zag Chris Nietvelt wild en bevolgen in de hoofdrol en wist: dit wil ik ook. 25 jaar later zijn Reijn en Nietvelt eindelijk elkaars tegenspelers in *Maria Stuart*. Eindelijk, omdat de actrices al jaren gezichtsbepalend zijn voor Toneelgroep Amsterdam, maar zelden samen op het toneel hebben gestaan. Met *Maria Stuart*, een historisch drama uit 1800 van Friedrich Schiller, brengt artistiek leider Ivo van Hove een stuk waarin hij het thema vrouwen en macht aansnijdt en tegelijkertijd zijn twee muzes samenbrengt.

REIJN: 'Maria Stuart gaat over de rivaliteit en liefde tussen twee machtige vrouwen en over de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen.'

NIETVELT: 'De Engelse koningin Elizabeth zegt in het stuk: "Ik moet mijn verkozen maagd'lijkheid, mijn hoogste goed, prijsgeven voor mijn volk en wie mijn man is, wordt mij opgedrongen. Het volk toont daarmee aan dat het mij slechts

als vrouw kan zien, terwijl ik als een man en als een koning meende te regeren.'"

REIJN: 'Vierhonderd jaar later is er nog niets veranderd. Daarom is dit stuk nog altijd actueel. Zodra ik een stap buiten de repetitieruimte zet, stoot ik mijn hoofd tegen het glazen plafond. Ik ontwikkel momenteel eigen projecten en daarom zat ik laatst met een aantal zakenmannen aan tafel. Terwijl ik de leiding zou moeten hebben, zegt één van hen tegen mij: "Nu gaan we het over de cijfers hebben, dus doe je oortjes maar even dicht.'"

In het toneelstuk is de rooms-katholieke koningin van Schotland, Maria Stuart, veroordeeld voor het beramen van een moordaanslag op haar nicht Elizabeth, koningin van Engeland. Maria wacht in het gevang op haar executie.

NIETVELT: 'Een mannelijke heerser had gezegd: "Joh, ik teken dat doodsvonniss, en weg met die Maria Stuart. We krijgen met de verkiezingen dan weliswaar gezeik met de rooms-katholieken, maar dat nemen we op de koop toe." Bij vrouwen en macht komt altijd een emotionaliiteit kijken. Elizabeth stelt het vonnis steeds uit. Ze herkent eenzelfde eenzaamheid in Maria, hoewel ze haar alleen maar kent van portretten.

Beide vorstinnen zijn ondergeschikt aan de geschiedenis. Ze hebben het niet voor niets steeds over lotsbeschikking. Het is voor hen zoals in *Hamlet* wordt gezegd: 'De troon is groter dan ons persoon.'

Halina Reijn speelt de flamboyante Maria Stuart, die iedereen, man én vrouw, om haar vinger windt. Chris Nietvelt speelt de puriteinse, plichtsgetrouwe Elizabeth I. De rollen zijn de actrices op het lijf geschreven. Net als Elizabeth is Nietvelt de denker van de twee. 'Ik begin met repeteren door te denken,' vertelt Nietvelt. 'Hoe is dit vertaald en waarom zo? Vannacht werd ik midden in de nacht wakker met de vraag: waarom zit Maria eigenlijk al negentien jaar gevangen? Waarom wacht Elizabeth zó lang met het vonnis? Uiteindelijk leef ik met de rol. Boeken, films, de omgeving, alles wordt beïnvloed door de bril van mijn personage. Het kan dan gebeuren dat ik opeens Middel Nederlands tegen mijn kinderen spreek, net als Elizabeth. Voorwaar!'

CHRIS NIETVELT

'Ik leef me zo in dat ik soms Middel Nederlands tegen mijn kinderen praat. Voorwaar!'

J. VERSWEYELD

HALINA REIJN

‘Liever was ik als Elizabeth, die een echt doordacht plan heeft voor het leven’

REIJN: ‘Ik werk superintuïtief. Bij het lezen van de tekst, registreer ik mijn emoties. Bij de biografische gegevens van mijn personage heb ik associaties. In tegenstelling tot Elizabeth is Maria Stuart bijvoorbeeld een geboren koningin. Ze zat op de troon toen ze zes dagen oud was. Daar hoort bepaald gedrag bij. Ik zie dan Kate Middleton, de vrouw van prins William, voor me. Dat is iemand die altijd lacht, het is haar tweede natuur. Ik heb Máxima een aantal keer ontmoet. En ik heb eens voor Beatrix en hoogwaardigheidsbekleders gespeeld. Deze ervaringen neem ik mee in de verbeelding van mijn rol. Vanuit feministisch perspectief denk ik bij Maria Stuart aan een kruising tussen actrice Emma Watson, die een speech hield voor gelijke rechten tussen man en vrouw tijdens de He for She-campagne van de VN, en Beyoncé, die in de kleinst mogelijke minirok kronkelend danst met het woord “feminist” in beeld achter haar.’

De portretten van Maria Stuart circuleerden volop in de zestiende eeuw; ze spraken tot de verbeelding. Zo is het ook met Halina Reijn. Tik Halina Reijn in op google en je krijgt 248.000 resultaten.

REIJN: ‘Mensen denken dat ik een verwaande bitch ben.’

NIETVELT: ‘Naar wat men lijkt, wordt men beoordeeld; niet naar wat men is,’ zegt Elizabeth.’ Nietvelts privéleven is geen onderwerp van gesprek in de media.

NIETVELT: ‘Ik ben totaal niet glamoureuus. Mensen herkennen mij na de voorstelling vaak niet eens. Ik zat eens in de trein tegenover een vrouw die vloekte dat ze een kutavond had gehad, omdat ze naar een kutvoorstelling was geweest. Langzaam kwam ik erachter dat ze *De Meeuw* had gezien. Ik zei: “Dan hebt u net twee uur naar mij zitten kijken.”’

Op de vraag wie van de twee vorstinnen het hoogst in de top-100 machtige vrouwen van Opzij zou staan, antwoorden de actrices zonder twijfel: Elizabeth.

NIETVELT: ‘Maria heeft geen macht meer, ze zit in het gevang. Elizabeth kan het zich niet permitteren haar leven te sparen, anders wordt ze zelf vermoord. Zij heeft meer macht, maar Maria is charismatischer, zij is gelukkiger. Genieten is een essentieel onderdeel van haar leven, of het nu om eten, drinken of seks gaat. Bij Elizabeth staat alles in dienst van haar vorstendom.’

REIJN: ‘Elizabeth snapt dat ze in het patriërchaat moet overleven. Ik zie haar als een Angela Merkel, die haar politieke taak plichtmatig vervult. Ze is een heerser, waar Maria meer een Lady Di is, die vriendelijk naar de mensen

zwaait. “Dahag mensen, hier hebben jullie mijn beeltenis.”’

NIETVELT: ‘Maria is manipulatief en daardoor heeft ze ook invloed. Ze krijgt iedereen zo gek om precies voor haar te doen wat ze wil. Dat had Lady Di ook. Elizabeth betaalt mensen gewoon om hun werk goed te doen. Ze weet dat ze niet voldoet als mooi poppetje. Daarom verkiest ze rationaliteit boven emotionaliteit. Als het klopt dat ze de Gouden Eeuw in gang heeft gezet, heeft ze echt iets bereikt.’

REIJN: ‘Maria laat zich voortdurend afleiden. Ik herken mezelf in haar. Mijn leven zie ik ook als een event, verknipt in gebeurtenissen die afleiden. Liever was ik als Elizabeth, die in stilte lijdt en een echt doordacht plan heeft voor het leven.’

Het is tijd om te gaan repeteren. Reijn trekt een zwarte jurk aan. ‘Doodeng weer,’ zegt ze. ‘Heb je gezien hoe kaal het decor is, Chris? Het komt echt op ons aan. Ik zag net ook een heel enge lamp hangen en ik moet een dansje doen op nare muziek. Wat een beroep hebben we toch.’

☘ *Maria Stuart is een coproductie van Toneelgroep Amsterdam en Het Toneelhuis. Première: 3 december, Bourla, Antwerpen. Vanaf 10 december in Nederland, zie: www.tga.nl/voorstellingen/maria-stuart/spellijst*